

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

PIEKTĀ NODAĻA

LIETA VEJDELAND UN CITI pret Zviedriju¹

(iesniegums Nr.1813/07)

SPRIEDUMS

STRASBŪRA

2012.gada 9.februāris

STĀJIES SPĒKĀ

2012.gada 9.maijā

*Šis spriedums ir stājies spēkā saskaņā ar Konvencijas 44. panta 2. punktu.
Tajā var tikt veiktas redakcionāla rakstura izmaiņas.*

---

¹ Neoficiāls tulkojums veikts Sabiedrības integrācijas fonda atbalstītā projekta „**NVO rīcībspējas stiprināšana naida kurināšanas ierobežošanai internetā**” ietvaros, ko īsteno Latvijas Cilvēktiesību centrs kopā ar Latvijas Ebreju draudžu un kopienu padomi. Projekts tiek īstenots Eiropas Ekonomikas zonas finanšu instrumenta 2009.-2014.gada perioda apakšprogrammas „NVO projektu programma” ietvaros.

Lietā Vejdeland pret Zviedriju,

Eiropas Cilvēktiesību tiesa (Piektā nodaļa) sanākusi palātas sēdē šādā sastāvā:

Dean Spielmann, *priekšsēdētājs*,
Elisabet Fura,
Karel Jungwiert,
Boštjan M. Zupančič,
Mark Villiger,
Ganna Yudkivska,
Angelika Nußberger, *tiesneši*,

un Claudia Westerdiek, *Nodaļas sekretāre*,

pēc apspriešanās palātas sēdē 2012. gada 10. janvārī, pasludina šādu spriedumu, kas pieņemts tajā pašā datumā:

TIESVEDĪBA

1. Lietas pamatā ir iesniegums (Nr.1813/07), kuru pret Zviedrijas Karalisti Tiesā saskaņā ar Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk tekstā – Konvencija) 34. pantu 2007. gada 4. janvārī iesniedza četri Zviedrijas pilsoņi – Tors Fredriks Vejdelands (*Tor Fredrik Vejdeland*), Mattiass Harlins (*Mattias Harlin*), Bjorns Tens (*Björn Täng*) un Niklass Luns (*Niklas Lun*) (turpmāk tekstā – iesniedzēji).

2. Iesniedzējus pārstāvēja N.Uggla (*N.Uggla*), Stokholmā praktizējošs jurists. Zviedrijas valdību (turpmāk tekstā – valdība) pārstāvēja tās aģente A.Ermana (*A.Erman*) no Ārlietu ministrijas.

3. Iesniedzēji apgalvoja, ka Augstākās tiesas 2006.gada 6.jūlija spriedums pārkāpa viņu tiesības uz izteiksmes brīvību, kuras noteica Konvencijas 10.pants. Viņi arī apgalvoja, ka ir tikuši sodīti par tāda nodarījuma izdarīšanu, kuru spēkā esošie tiesību akti neuzskatīja par noziedzīgu un tādējādi ir ticis pārkāpts Konvencijas 7.pants.

4. 2008.gada 27.novembrī Trešās nodaļas priekšsēdētājs nolēma nosūtīt šo iesniegumu valdībai.

5. Vēlāk, pēc izmaiņām Tiesas nodaļu sastāvos, 2011.gada 1.februārī iesniegums tika nodots Tiesas Piektajai nodaļai. Tāpat tika nolemts vienlaikus izskatīt iesnieguma pieņemamību izskatīšanai un sūdzību būtību (Konvencijas 29.panta 1.daļa).

6. Papildus iesniedzēju un valdības rakstveida apsvērumiem tika saņemti arī trešo pušu apsvērumi, kurus kopīgi iesniedza Starptautiskais Cilvēktiesību tiesiskās aizsardzības centrs (*International Centre of the Legal Protection of Human Rights*) un Starptautiskā Juristu Komisija

(*International Commission of Jurists*), kam Priekšsēdētājs bija devis atļauju iesaistīties rakstveida procesā (Konvencijas 36.panta 2.punkts).

FAKTU IZKLĀSTS

I. LIETAS APSTĀKĻI

7. Iesniedzēji ir dzimuši attiecīgi 1978., 1981., 1987. un 1986.gadā. Pirmais iesniedzējs dzīvo Gēteborgā un pārējie iesniedzēji dzīvo Sundsvallā.

8. 2004.gada decembrī iesniedzēji kopā ar trīs citām personām devās uz kādu vidusskolu (*gymnasieskola*), kur izplatīja apmēram simts skrejlapas, atstājot tās skolēnu skapīšos. Šī epizode beidzās ar skolas direktora iejaukšanos, kas lika viņiem atstāt skolas telpas. Skrejlapas bija izdevusi kāda organizācija, kas saucās Nacionālā Jaunatne, un uz skrejlapām, cita starpā, bija šādi apgalvojumi:

“Homoseksuālā propaganda (*Homosexpropaganda*)

Pēdējo gadu desmitu laikā sabiedrības nostāja ir mainījusies no homoseksualitātes un citu seksuālo deviāciju (*avarter*) nolieguma uz šīs deviantās seksuālās tieksmes (*böjelse*) pieņemšanu. Jūsu pretvalstiski noskaņotie skolotāji ļoti labi zina, ka homoseksualitātei ir morāli destruktīvs iespaids uz sabiedrības būtību (*folkroppen*) un labprāt centīsies to atainot kā kaut ko normālu un labu.

-- Pasakiet viņiem, ka HIV un AIDS parādījās kopā ar homoseksuāļiem un ka viņu gadījuma rakstura sakaru dzīvesveids bija viens no galvenajiem iemesliem šī mūsdienu mēra izplatībai.

-- Pasakiet viņiem, ka homoseksuāļu lobiju organizācijas arī cenšas atainot pedofiliju kā nenozīmīgu (*avdramatisera*), un pajautājiet vai šī seksuālā deviācija būtu legalizējama.”

9. Par skrejlapu izplatīšanu iesniedzējiem tika celta apsūdzība aģitācijā pret nacionālu vai etnisku grupu (*hets mot folkgrupp*).

10. Iesniedzēji apstrīdēja apgalvojumu, ka skrejlapu teksts bija nicinošs pret homoseksuāļiem, un uzstāja, ka jebkurā gadījumā viņiem nebija nodoma paust nicinājumu pret homoseksuāļiem kā grupu. Viņi apgalvoja, ka viņu darbības mērķis bija rosināt diskusiju par objektivitātes trūkumu Zviedrijas skolu sniegtajā izglītībā.

11. 2005.gada 11.jūlijā Bollnas (*Bollnäs*) rajona tiesa (*tingsrätten*) secināja, ka skrejlapās paustie apgalvojumi acīmredzami bija pārsnieguši objektīvas diskusijas par homoseksuāļiem kā grupu robežu, un ka iesniedzēju nodoms bija paust nicinājumu pret homoseksuāļiem. Tādēļ tā atzina iesniedzējus par vainīgiem aģitācijā pret nacionālu vai etnisku grupu, un notiesāja pirmo un otro iesniedzēju ar brīvības atņemšanu uz diviem mēnešiem, trešo iesniedzēju ar brīvības atņemšanu, atliekot soda izpildi (*villkorlig dom*), un naudas sodu, un ceturto iesniedzēju ar nosacītu brīvības atņemšanu (*skyddstillsyn*) un 40 stundu sabiedriskajiem darbiem.

12. Gan iesniedzēji, gan prokurors pārsūdzēja spriedumu Ziemeļnorlandes Apelācijas tiesā (*hovrätten*). Iesniedzēji lūdza tiesu noraidīt apsūdzību, atzīt viņu darbības par kriminālpārkāpumu vai vismaz samazināt piespriestos sodus.

Prokurors iesniedza protestu attiecībā uz pirmajiem trim iesniedzējiem, lūdzot tiesu atzīt viņu darbības par izdarītām atbildību pastiprinošos apstākļos vai vismaz piespriet bargākus sodus.

13. 2005.gada 14.decembrī Apelācijas tiesa, atsaucoties uz Augstākās tiesas 2005.gada 29.novembra spriedumu lietā NJA 2005 805.lpp (skat. zemāk sadaļā "Lietā piemērojamie nacionālie tiesību akti un prakse"), noraidīja apsūdzību pret iesniedzējiem, uzskatot, ka notiesājošs spriedums pārkāptu iesniedzēju Konvencijā paredzētās tiesības uz izteiksmes brīvību.

14. Ģenerālprokuratūra (*Riksåklagaren*) iesniedza protestu par šo spriedumu Augstākajā tiesā (*Högsta domstolen*), lūdzot notiesāt iesniedzējus par aģitāciju pret nacionālu vai etnisku grupu, apgalvojot, ka, ņemot vērā konkrētās lietas apstākļus, tas nepārkāptu Konvencijas 10.pantu. Iesniedzēji nepiekrita protestam.

15. 2006.gada 6.jūlijā Augstākā tiesa atzina iesniedzējus par vainīgiem aģitācijā pret nacionālu vai etnisku grupu. Tiesnešu vairākums (trīs no pieciem) vispirms par izšķirīgu lietas iznākumam izvērtēja, vai iejaukšanās iesniedzēju brīvībā izplatīt skrejlapas bija uzskatāma par nepieciešamu demokrātiskā sabiedrībā un vai iejaukšanās viņu izteiksmes brīvībā varēja tikt uzskatīta par samērīgu ar mērķi aizsargāt homoseksuāļu grupu no aizskārums, kuru radīja skrejlapu saturs. Pēc tam tiesnešu vairākums konstatēja:

"Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras par 10.pantu gaismā, interpretējot terminu „nicinājums” normā, kas attiecas uz kūdīšanu pret kādu grupu, ir jāveic visaptverošs lietas apstākļu izvērtējums, kur, cita starpā, ir jāņem vērā sekojošais. Skrejlapas tika izplatītas skolā. Apsūdzētajiem nebija brīva pieeja skolas teritorijai, kuru varētu uzskatīt par vidi, kas ir relatīvi pasargāta no nepiederošu personu politiskajām aktivitātēm. Skrejlapu ievietošana skolēnu skapīšos nozīmēja, ka jaunieši tās saņēma bez iespējas izvēlēties vai viņi tās vēlas pieņemt vai nē. Skrejlapu izdalīšanas nolūks tiešām bija diskusijas iniciēšana starp skolēniem un pasniedzējiem par sabiedriski nozīmīgu jautājumu, proti, izglītības objektivitāti Zviedrijas skolās, un argumentu nodrošināšana skolēniem. Tomēr tie bija formulēti aizskarošā veidā un pazemoja homoseksuāļus kā grupu, pārkāpjot 10.pantā noteikto pienākumu pēc iespējas izvairīties no apgalvojumiem, kas ir nepiedodami aizskaroši citiem un tādējādi ir uzskatāmi par uzbrukumu viņu tiesībām, kā arī nekādā veidā neveicināja politiskās debates, kas varētu palīdzēt veicināt savstarpējo izpratni. Attiecīgajās skrejlapu nodaļās pausto mērķi varēja sasniegt, neizmantojot apgalvojumus, kas bija aizskaroši pret homoseksuāļiem kā grupu. Tādējādi šī situācija atšķīrās no tās, kura tika vērtēta lietā NJA 2005 805.lpp, kur mācītājs sprediķī savai draudzei pauda vairākus apgalvojumus, kas bija balstīti uz noteiktiem Bībeles citātiem. Augstākminētie apsvērumi kopīgi ļāva secināt, ka Kriminālkodeksa 16.nodaļas 8.pants, interpretējot to saskaņā ar Konvenciju, šīs lietas konkrētajos apstākļus pieļauj notiesājošu spriedumu.”

16. Mazākums (divi tiesneši) uzskatīja, ka iesniedzēju notiesāšana nebūtu samērīga ar sasniedzamo mērķi un tādējādi pārkāptu Konvencijas 10.pantu. Tādējādi, mazākums vēlējās attaisnot iesniedzējus, bet sniedza atsevišķu pamatojumu šādam secinājumam, vismaz daļēji. Viens no tiesnešiem uzskatīja, ka apsūdzība nebija noformulēta tādā veidā, lai Augstākā tiesa varētu ņemt vērā apstākli, ka skrejlapas tika izplatītas skolā un adresētas skolēniem, kamēr otrs tiesnesis uzskatīja par dabisku secināt, ka skrejlapas bija domātas skolēniem,

un pievienojās vairācumam, uzskatot, ka lietas apstākļi ir vērtējami to kopsakarā.

17. Pirmie trīs iesniedzēji tika notiesāti ar brīvības atņemšanu, atliekot soda izpildi, un soda naudām apmērā no SEK 1 800 (aptuveni 200 euro (EUR)) līdz SEK 19 000 (aptuveni EUR 2 000) un ceturtais iesniedzējs tika notiesāts ar nosacītu brīvības atņemšanu.

II. LIETĀ PIEMĒROJAMIE NACIONĀLIE TIESĪBU AKTI UN PRAKSE

18. Kriminālkodeksa (*Brottsbalken*, SFS 1962:700) 16.nodaļas 8.pants paredz, ka persona, kura izplatītā apgalvojumā vai ziņā draud vai pauž nicinājumu pret nacionālu, etnisku vai cita veida personu grupu, norādot uz rasi, ādas krāsu, nacionālo vai etnisko izcelsmi, reliģiskajiem uzskatiem vai dzimumorientāciju, ir atzīstama par vainīgu aģitācijā pret nacionālu vai etnisku grupu. Šis nodarījums ir sodāms ar brīvības atņemšanu līdz diviem gadiem. Ja nodarījums ir uzskatāms par kriminālpārkāpumu, tad ir piemērojams naudas sods, un, ja tas ir uzskatāms par izdarītu atbildību pastiprinošos apstākļos, tad piemērojamais sods ir brīvības atņemšana no sešiem mēnešiem līdz četriem gadiem.

19. Aģitācija pret homoseksuāļiem kā grupu tika kriminalizēta ar likuma grozījumiem, kas stājās spēkā 2003.gada 1.janvārī. Saskaņā ar grozījumu izstrādes materiāliem, kuri ir atspoguļoti valdības likumprojektā 2001/02:59 (32.-33.lpp), homoseksuāļi pieder pie neaizsargātas grupas pret kuru bieži tiek izdarīti noziedzīgi nodarījumi to dzimumorientācijas dēļ, kā arī nacionālsociālisti un citas rasistiskas grupas kā daļu no savas propagandas veic aģitāciju pret homoseksuāļiem un homoseksualitāti. Likumprojekta izstrādes materiāli arī norādīja, ka pastāvēja pamatoti iemesli uzskatīt, ka homofobisko attieksmi, kas virkni uzbrucēju rosināja vērsties pret indivīdiem to dzimumorientācijas dēļ, bija radījis naidis, draudi un musinošā propaganda pret homoseksuāļiem kā grupu, ko izplatīja lielākā daļa valstī esošo nacistisko un citu labējo ekstrēmistu grupu.

20. Augstākā tiesa savā 2005.gada 29.novembra spriedumā (lieta NJA 2005 805.lpp) saistībā ar apgalvojumiem, kurus bija izteicis mācītājs sprediķa laikā un kuri tika uzskatīti par nicinošiem pret homoseksuāļiem kā grupu Kriminālkodeksa 16.nodaļas 8.panta izpratnē, atzina šo tiesību aktu par atbilstošu Konvencijai. Tomēr Augstākā tiesa secināja - lai normas piemērošana atbilstu Konvencijas jēgai – saistībā ar uzkūdīšanu pret grupu normā izmantotais termins “nicinājums” ir jāinterpretē šaurāk, nekā norādīts likumprojekta izstrādes materiālos. Augstākā tiesa tālāk konstatēja, ka tāda normas piemērošana, kas atbilstu Konvencijas jēgai, nepieļautu tiesājamā notiesāšanu, ņemot vērā lietas konkrētos apstākļus, un noraidīja apsūdzību.

JURIDISKAIS ASPEKTS

I. APGALVOTAIS KONVENCIJAS 10.PANTA PĀRKĀPUMS

21. Iesniedzēji sūdzējās, ka Augstākās tiesas spriedums pārkāpa viņu tiesības brīvi paust savus uzskatus, kuras aizsargā Konvencijas 10.pants, kura piemērojamās daļas nosaka sekojošo:

“1. Ikvienam ir tiesības brīvi paust savus uzskatus. Šīs tiesības ietver uzskatu brīvību un tiesības netraucēti saņemt un izplatīt informāciju un idejas bez ierobežāšanās no sabiedrisko institūciju puses un neatkarīgi no valstu robežām. ...

2. Tā kā šo brīvību īstenošana ir saistīta ar pienākumiem un atbildību, tā var tikt pakļauta tādām formalitātēm, nosacījumiem, ierobežojumiem vai sodiem, kas paredzēti likumā un nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai ... aizsargātu citu cilvēku reputāciju vai tiesības ...”

A. Pieņemamība

22. Tiesa secina, ka šī iesnieguma daļa nav acīmredzami nepamatota Konvencijas 35. panta 3. punkta a) apakšpunkta izpratnē. Tāpat nepastāv arī citi iemesli, lai to noraidītu kā nepieņemamu. Līdz ar to tā ir atzīstama par pieņemamu izskatīšanai pēc būtības.

B. Būtība

1. Pušu apsvērumi

(a) Iesniedzēji

23. Iesniedzēji uzstāja, ka viņu notiesāšana bija uzskatāma par nepamatotu ierobežošanu viņu tiesībās uz izteiksmes brīvību, kuras paredz Konvencijas 10.panta 1.punkts.

24. Viņi arī apgalvoja, sasaistot to ar savu sūdzību par 7.pantu, ka likums par aģitāciju pret nacionālu vai etnisku grupu bija tik neskaidrs, ka viņiem nebija iespējams saprast vai viņu rīcība būtu vai nebūtu uzskatāma par noziedzīgu.

25. Turklāt iesniedzēju ieskatā, skrejlapu teksts nebija nievājošs vai aizvainojošs attiecībā pret homoseksuāļiem, un tāpēc nevarēja kalpot par attaisnojumu viņu izteiksmes brīvības ierobežojumam saskaņā ar Konvencijas 10.panta 2.punktu.

26. Iesniedzēji uzstāja, ka skrejlapās lietotā valoda nepauda naidu un nevienu neaicināja uz naidpilnu rīcību. Viņu ieskatā skrejlapas drīzāk mudināja skolēnus diskutēt ar saviem skolotājiem par zināmiem jautājumiem un sniegt viņiem argumentus diskusijām

27. Viņi tālāk apgalvoja, ka izteiksmes brīvību var ierobežot tikai attiecībā uz tās saturu, nevis to, kur un kā tā tiek izmantota, norādot, ka viņi tika notiesāti par aģitāciju pret nacionālu vai etnisku grupu, nevis patvaļīgu iekļūšanu telpās vai piegružošanu.

28. Šajā sakarā viņi neuzskatīja zviedru skolas par vidi, kas būtu relatīvi pasargāta no nepiederošu personu politiskajām aktivitātēm. Tieši pretēji, viņi apgalvoja, ka zviedru skolas tradicionāli atļāva jauniešu politiskajām partijām izplatīt savus vēstījumus, it īpaši vēlēšanu gados.

29. Iesniedzēji tālāk apgalvoja, ka skolas skolēni bija vecumā no 16 līdz 19 gadiem, tātad pietiekami pieauguši, lai saprastu skrejlapu saturu.

30. Visbeidzot, viņi uzsvēra, ka viņu lieta būtu salīdzināma ar zviedru lietu NJA 2005 805.lpp., kurā mācītāju, kurš sprediķī bija aizskāris homoseksuāļus, Augstākā tiesa, atsaucoties uz Konvencijas 9. un 10.pantu, neatzina par vainīgu aģitācijā pret nacionālu vai etnisku grupu.

(b) Valdība

31. Valdība piekrita, ka Konvencijas 10.pants bija piemērojams šajā lietā, un ka iesniedzēju notiesāšana bija uzskatāma par iejaukšanos viņu tiesībās uz izteiksmes brīvību, kā to noteica šī panta otrais punkts. Tomēr valdība uzskatīja, ka notiesāšana un piemērotais sods bija samērīgi ar likumīgo mērķi un tādējādi nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā.

32. Valdība uzsvēra, ka iesniedzēji bija notiesāti par tādu noziedzīgu nodarījumu kā aģitācija pret nacionālu vai etnisku grupu, saskaņā ar Kriminālkodeksa 16.nodaļas 8.pantu, un visi pieci Augstākās tiesas tiesneši bija nonākuši pie secinājuma, ka šis sods bija paredzēts ar likumu Konvencijas 10.panta 2.punkta izpratnē.

33. Valdība arī uzstāja, ka iejaukšanās iesniedzēju tiesībās uz izteiksmes brīvību kalpoja likumīgam mērķim Konvencijas 10.panta 2.punkta izpratnē, īpaši uzsverot „citu cilvēku reputācijas un tiesību aizsardzību”, proti, homoseksuāļu kā grupas aizsardzību.

34. Pēc valdības domām, vairāki faktori šajā lietā ļāva nonākt pie secinājuma, ka nacionālajām tiesām bija atvēlēta plaša rīcības brīvība, izvērtējot vai iesniedzēju notiesāšana bija samērīga ar vēlamo likumīgo mērķi. Tā arī uzstāja, ka šie paši faktori ir jāņem vērā, izvērtējot to, vai iejaukšanās bija nepieciešama demokrātiskā sabiedrībā.

35. Šajā sakarā valdība vispirms norādīja, ka šīs lietas apstākļi atšķirās no tiem, kas dominēja vairākās citās lietās, kurās Tiesa izvērtēja dažādu līdzekļu, kas bija noveduši pie iejaukšanās 10.pantā paredzētajās tiesībās uz izteiksmes brīvību, samērīgumu. Vairāku šo lietu pamatā bija žurnālistu un redaktoru notiesāšana, kuri bija uzrakstījuši vai publicējuši „apmelojošus” apgalvojumus avīžu rakstos. Valdība tādējādi norādīja, ka Tiesas plašajai judikatūrai, kas uzstāja uz brīvās preses būtisko lomu un preses kā „sabiedrības sargu” nozīmīgumu, šajā lietā nebija nozīmes.

36. Otrkārt, valdība apgalvoja, ka no Tiesas judikatūras ir secināms, ka pieļaujamās kritikas robežas ir plašākas attiecībā, piemēram, uz valdībām, politiķiem vai citiem publiskā lauka spēlētājiem, nekā attiecībā uz privātpersonām. Pēc valdības domām, nebija pamata tam, kāpēc indivīdu grupai, kura bija kļuvusi par zināmu izteikumu mērķi dēļ konkrēta pamata, kas to nošķīra no citiem indivīdiem – piemēram, attiecībā uz dzimumorientāciju vai

religiju – būtu jāizrāda lielāka iecietība nekā atsevišķam indivīdam, kurš nonācis līdzvērtīgā situācijā.

37. Treškārt, valdība uzstāja, ka šī lieta ir jānodala no lietām, kas attiecās uz politiku runām un apgalvojumiem, kas izteikti politisko debašu laikā, kur izteiksmes brīvībai bija vissvarīgākā nozīme un kur ierobežojumiem varēja būt atvēlēta pavisam neliela joma. Par iemeslu tam bija apstākļi, ka skrejlapas tika izplatītas skolā, tas ir vidē, kas bija relatīvi pasargāta no nepiederošu personu politiskajām aktivitātēm.

38. Ceturkārt, valdība uzsvēra Tiesas akcentēto atziņu, ka individuālu Konvencijā aizsargāto interešu, kas varētu būt savstarpēji pretrunīgas, samērošana, ir sarežģīta joma, kurā Konvencijas dalībvalstīm ir jāatvēl plaša rīcības brīvība.

39. Valdība arī apgalvoja, ka nacionālā procesa iznākums, kurā iesniedzējus rajona tiesa notiesāja, Apelācijas tiesa attaisnoja un vēlreiz par vainīgiem atzina trīs no pieciem Augstākās tiesas tiesnešiem, atsaucoties, cita starpā, uz Konvencijas 10.panta 2.punktu, skaidri norādīja, ka šajā lietā dažādo ietverto interešu samērošana un zviedru krimināltiesību interpretēšana atbilstoši Konvencijai un Tiesas judikatūrai ir bijis īpaši sarežģīts un delikāts uzdevums. Tā uzstāja, ka pie šiem apstākļiem, nacionālās iestādes, ņemot vērā to tiešo un nepārtraukto saistību ar savās valstīs aktuālajiem jautājumiem, bija labāk informētas nekā starptautiskas tiesas tiesneši, lai varētu sniegt viedokli par jēdziena „citu cilvēku reputācijas un tiesību aizsardzība” tiešo saturu un, lai izvērtētu vai konkrētais līdzeklis radītu nepamatotu iejaušanos tiesībās uz izteiksmes brīvību atbilstoši Konvencijas 10.panta 2.punktam.

40. Valdība tālāk uzsvēra, ka nacionālās tiesas bija veikušas rūpīgu un vispusīgu Konvencijas un Tiesas judikatūras prasību izvērtēšanu un izpildījušas samērīguma testu, kas pilnībā atbilda Konvencijas standartiem un 10.pantā iemiesotajiem principiem.

(c) Trešā puse

41. INTERIGHTS (Starptautiskais Cilvēktiesību tiesiskās aizsardzības centrs) un Starptautiskā Juristu Komisija, atsaucoties uz Tiesas judikatūru, cita starpā, norādīja sekojošo.

42. Neskatoties uz homofobiskas naida runas izplatību gan Eiropas, gan starptautiskajā politiskajā līmenī nav izdevies pieņemt konkrētus standartus, lai pievērstos šai problēmai. Kamēr Tiesai ir labi attīstīta judikatūra attiecībā uz pieļaujamajiem izteiksmes brīvības ierobežojumiem, tai nav bijusi iespēja izveidot visaptverošu pieeju naida runai, kas ir vērsta pret indivīdu vai indivīdu grupu to dzimumorientācijas dēļ. Tiesa, tomēr, ir atkārtoti norādījusi, ka diskriminācija, kas balstīta uz dzimumorientāciju, ir tikpat nopietna kā diskriminācija, kas balstīta uz „rasi, izcelsmi vai ādas krāsu” vai dzimumu. Tiesa arī ir atzinusi par Konvencijai neatbilstošiem likumus par viendzimuma attiecībām, vecumu, no kura persona var uzsākt dzimumdzīvi, militāro dienestu, adopciju, bērnu aprūpi un mantojuma tiesībām, kas bija diskriminējoši uz dzimumorientācijas pamata.

43. Kad Tiesa nonāk pie „samērīguma” izvērtēšanas saskaņā ar Konvencijas 10.panta 2.punktu, būtisks faktors ir komunikācijas veids, jo izteikumu iespaids ir proporcionāls mērķauditorijas lielumam. Ir secināms, ka tad, kad apstrīdētais izteikums sasniedz plašāku auditoriju, tiek pieprasīta lielāka rūpība attiecībā uz komunikācijas veidu. Tomēr, kā Tiesa ir atzīmējusi, gadījumos, kad tiek ietekmēti bērni un pusaudži, zināmi ierobežojoši pasākumi var būt nepieciešami, lai novērstu bīstamu ietekmi uz šīs grupas morāli.

44. Šī lieta sniedz iespēju Tiesai nostabilizēt tās nostāju attiecībā uz naida runu, kas vērsta pret indivīdu vai indivīdu grupu to dzimumorientācijas dēļ, tādā veidā, lai nodrošinātu to aizsardzību no šādu izteikumu kaitīgajām sekām. Ir saskatāma skaidra analogija starp rasismu un ksenofobiju – kam Tiesa ir ievērojami pievērsusies savā judikatūrā – un dzimumorientāciju.

45. Pret dzimumorientāciju ir jāizturas tādā pašā veidā kā pret citām kategorijām, tādām, kā rase, etniskā izcelsme un reliģija, kuras bieži skar naida runa un pret naida runu vērstie tiesību akti, jo dzimumorientācija kā īpašība ir būtiska indivīda sevis apzināšanai. Vēl jo vairāk, tā tiek lietota, lai apzīmētu grupas identitāti.

46. Kad notiek vērtēšana pret konkrētu grupu nolūkā to padarīt par upuri un diskriminēt, pret naida runu vērstajiem tiesību aktiem ir jāspēj aizsargāt tās īpašības, kuras ir būtiskas personas identitātei un kuras tiek izmantotas kā pierādījums piederībai noteiktai grupai. Izteiksmes brīvības ierobežojumiem tādējādi ir jābūt pieļaujamiem gadījumos, kad izteikumu nolūks ir pazemot, aizskart vai kūdīt uz naidu pret indivīdu vai indivīdu grupu to dzimumorientācijas dēļ, tiktāl, kamēr šādi ierobežojumi atbilst Tiesas labi iedibinātajiem principiem.

2. Tiesas vērtējums

47. Tiesa konstatē, ka starp pusēm pastāv vienprātība tajā, ka iesniedzēju notiesāšana ir uzskatāma par iejaukšanos viņu tiesībās uz izteiksmes brīvību, kuras aizsargā Konvencijas 10.panta 1.punkts.

48. Šāda iejaukšanās pārkāps Konvencijas prasības, ja tā neatbildīs Konvencijas 10.panta 2.punktam. Tādējādi ir jākonstatē, vai tā ir bijusi „noteikta ar likumu”, vai tai ir bijis viens vai vairāki šajā punktā noteiktie likumīgie mērķi, un vai tā bija „nepieciešama demokrātiskā sabiedrībā” nolūkā sasniegt šos mērķus.

(a) Atbilstība likumam un likumīgais mērķis

49. Tiesa konstatē, ka iesniedzēji tika notiesāti par aģitāciju pret nacionālu vai etnisku grupu saskaņā ar Zviedrijas Kriminālkodeksa 16.nodaļas 8.pantu (skat. 18.rindkopu augstāk), kas iespējamā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas laikā ietvēra apgalvojumus, kas izteica draudus vai pauda nicinājumu pret personu grupu tās dzimumorientācijas dēļ. Tiesa tādējādi uzskata, ka apstrīdētā iejaukšanās bija pietiekami skaidra un iepriekš paredzama, un tādējādi „noteikta ar likumu” Konvencijas izpratnē. Tiesa tālāk secina, ka iejaukšanās

tika veikta ar likumīgu mērķi, proti, „nolūkā aizsargāt citu personu reputāciju un tiesības” Konvencijas 10.panta 2.punkta izpratnē.

(b) Iejaukšanās nepieciešamība

50. Tiesai atliek noskaidrot, vai iejaukšanās bija „nepieciešama demokrātiskā sabiedrībā”.

51. „Nepieciešamības demokrātiskā sabiedrībā” izvērtējums liek Tiesai noteikt vai apstrīdētā iejaukšanās atbilda „neatliekamai sabiedriskai vajadzībai”. Šajā sakarā Konvencijas dalībvalstīm ir atvēlēta rīcības brīvība izvērtēt vai šāda vajadzība eksistē, bet tā pastāv vienlaikus ar Eiropas līmeņa uzraudzību, kas aptver gan tiesību aktus, gan lēmumus, ar kuriem tie tiek piemēroti, pat tos, kurus pieņēmusi neatkarīga tiesa. Tiesa tādējādi ir pilnvarota sniegt galīgo vērtējumu tam, vai „ierobežojums” ir savienojams ar tiesībām uz izteiksmes brīvību, kuras aizsargā Konvencijas 10.pants (skatīt, citu avotu starpā, *Pedersen un Baadsgaard pret Dāniju* [Lielā Palāta], iesniegums Nr.49017/99, 68.rindkopa, ECHR 2004-XI).

52. Izvērtējot nacionālo iestāžu tām atvēlētās rīcības brīvības ietvaros pieņemto lēmumu atbilstību 10.pantam, Tiesai, visu lietas apstākļu kopsakarā, ieskaitot komentāru saturu, par kuriem iesniedzēji tika saukti pie atbildības un kontekstu, kurā iesniedzēji šos komentārus pauda, ir jānosaka, vai apstrīdētā iejaukšanās bija „samērīga” ar izvirzīto likumīgo mērķi un vai to sniegtie apsvērumi iejaukšanās pamatojumam ir „būtiski un pietiekami” (skatīt, citu avotu starpā, *Pedersen un Baadsgaard*, citēts augstāk, 69. un 70.rindkopas, un *Kobenter un Standard Verlags GmbH pret Austriju*, iesniegums Nr.60899/00, 2006.gada 2.novembra spriedums, 29.rindkopa).

53. Tiesa tālāk atkārti, ka izteiksmes brīvība attiecas ne tikai uz “informāciju” vai “idejām”, kuras tiek atzinīgi uzņemtas vai uzskatāmas par nekaitīgām, vai nesvarīgām, bet arī uz tām, kuras aizskar, šokē vai uztrauc. Kā noteikts 10.pantā, šai brīvībai var noteikt izņēmumus, kuriem tomēr ir jābūt šauri interpretētiem, un vajadzībai pēc jebkādiem ierobežojumiem ir jābūt pārlicinoši pamatotai (skatīt, citu avotu starpā, *Pedersen un Baadsgaard*, citēts augstāk, 71.rindkopa).

54. Tiesa atzīmēja, ka iesniedzēji izplatīja skrejlapas ar nodomu uzsākt diskusiju par izglītības objektivitātes trūkumu zviedru skolās. Tiesa piekrīt Augstākajai tiesai, ka pat ja šis mērķis ir pieņemams, ir jāpievērš uzmanība skrejlapīņu tekstam. Tiesa konstatē, ka atbilstoši skrejlapām homoseksualitāte bija „devianta seksuāla tieksme”, kurai bija „morāli graužošs iespaids uz sabiedrības būtību”. Skrejlapas arī apgalvoja, ka homoseksualitāte bija viens no galvenajiem iemesliem HIV un AIDS izplatībai, un ka „homoseksuāļu lobījs” cenšas atainot pedofiliju maznozīmīgā gaismā. Pēc Tiesas domām, lai gan šie paziņojumi tieši neieteica indivīdiem izdarīt naida noziegumus, tomēr šie apgalvojumi bija nopietni un aizspriedumaini.

55. Vēl jo vairāk, Tiesa atkārti, ka naida kurināšana ne vienmēr sevī ietver aicinājumu uz vardarbīgu rīcību vai citām noziedzīgām darbībām. Tādi pret indivīdiem vērsti uzbrukumi kā apvainojumi, publiska izsmiešana, vai

atsevišķas iedzīvotāju grupas apmelošana var būt pietiekami, lai dotu iemeslu valsts iestādēm cīnīties ar rasistisku naida runu, kas izpaudusies kā tiesību uz izteiksmes brīvību bezatbildīga izmantošana (skatīt *Féret pret Beļģiju*, iesniegums Nr.15615/07, 2009.gada 16.jūlija spriedums, 79.rindkopa). Šajā sakarā Tiesa uzsver, ka diskriminācija dzimumorientācijas dēļ ir tikpat nopietna kā diskriminācija, kas balstīta uz „rasi, izcelsmi vai ādas krāsu” (skatīt, cita starpā, *Smith un Grady pret Apvienoto Karalisti*, iesniegumi Nr. 33985/96 un 33986/96, 97.rindkopa, ECHR 1999-VI).

56. Tiesa arī ņem vērā to, ka skrejlapas tika atstātas skapīšos, kas piederēja jauniešiem iespaidojamā un jūtīgā vecumā, un kuriem nebija dota iespēja atteikties tās pieņemt (skatīt, *mutatis mutandis*, *Handyside pret Apvienoto Karalisti*, 1976.gada 7.decembra spriedums, 52.rindkopa, Series A Nr.24). Vēl jo vairāk, skrejlapas tika izplatītas skolā, kuru neviens no iesniedzējiem neapmeklēja un kuras teritorijai viņiem nebija brīva pieeja.

57. Izvērtējot nacionālo tiesu pieeju, lemjot par to, vai pastāvēja „neatliekama sabiedriska vajadzība” un vai iestāžu sniegtie iemesli attaisnoja iejaukšanos, Tiesa ir konstatējusi sekojošo. Augstākā tiesa apstiprināja iesniedzēju tiesības paust savas idejas vienlaikus uzsverot, ka kopā ar tiesībām un brīvībām, personām ir arī pienākumi; viens no šādiem pienākumiem ir, ciktāl tas ir iespējams, izvairīties no apgalvojumiem, kas ir prettiesiski aizskaroši citām personām un apdraud to tiesības. Tādēļ Augstākā tiesa konstatēja, ka skrejlapās ietvertie apgalvojumi bija nevajadzīgi aizskaroši. Tā arī uzsvēra, ka iesniedzēji skrejlapas atstāja skolēnu skapīšos, tādējādi uzspiežot tās skolēniem. Pēc būtisko apsvērumu izvērtēšanas, Augstāka tiesa neatrada iemeslus, lai nepiemērotu attiecīgo Kriminālkodeksa pantu.

58. Visbeidzot, izvērtējot iejaukšanās izteiksmes brīvībā samērīgumu, ir jāņem vērā kāds būtisks faktors, proti, uzliktā soda smagums un raksturs (skatīt *Ceylan pret Turciju* [Lielā Palāta], iesniegums Nr.23556/94, 37.rindkopa, ECHR 1999-IV; *Tammer pret Igauniju*, iesniegums Nr.41205/98, 69.rindkopa, ECHR 2001-I; un *Skajka pret Poliju*, iesniegums Nr.43425/98, 2003.gada 27.maija spriedums, 41.-42. rindkopa). Tiesa atzīmē, ka iesniedzēji netika notiesāti ar cietumsodu, lai gan nodarījums, par kuru viņi tika notiesāti, kā sodu paredzēja brīvības atņemšanu līdz diviem gadiem. Tā vietā, trim no viņiem tika piemērota soda izpildes atlikšana kopā ar naudas sodiem apmērā no aptuveni EUR 200 līdz EUR 2 000, un ceturtais iesniedzējs tika notiesāts ar nosacītu brīvības atņemšanu. Pie šādiem apstākļiem Tiesa neuzskata šos sodus par pārmērīgiem.

59. Ņemot vērā iepriekšminēto, Tiesa uzskata, ka iesniedzēju notiesāšana un viņiem uzliktie sodi nebija nesamērīgi ar izvirzīto likumīgo mērķi, un ka Augstākās tiesas sniegtais šo līdzekļu pamatojums bija atbilstošs un pietiekams. Iejaukšanās iesniedzēju tiesībās uz izteiksmes brīvību no nacionālo iestāžu puses tādējādi var tikt pamatoti uzskatīti par nepieciešamu demokrātiskā sabiedrībā citu cilvēku tiesību un reputācijas aizsardzībai.

60. Iepriekšminētie apsvērumi ir pietiekami, lai ļautu Tiesai secināt, ka iesnieguma apstākļi nenorāda uz Konvencijas 10.panta pārkāpumu.

II. APGALVOTAIS KONVENCIJAS 7.PANTA PĀRKĀPUMS

61. Iesniedzēji sūdzējās, ka viņi bija notiesāti par noziedzīgu nodarījumu, kas nebija noteikts ar likumu. Šajā sakarā viņi atsaucās uz Konvencijas 7.pantu, kas ciktāl šajā lietā ir piemērojams, nosaka sekojošo:

„Nevienu nedrīkst apsūdzēt kriminālnoziedzumā tāda nodarījuma vai nolaidības dēļ, kas, saskaņā ar izdarīšanas brīdī spēkā bijušo valsts iekšējo likumdošanu vai starptautiskajām tiesībām, nebija kriminālnoziedzums. ...”

62. Saistībā ar Konvencijas 10.pantu konstatēto, ka apstrīdētais līdzeklis bija „noteikts ar likumu” Konvencijas izpratnē (skatīt 49.rindkopu augstāk), Tiesa secina, ka šī iesnieguma daļa ir atzīstama par nepieņemamu izskatīšanai kā acīmredzami nepamatota saskaņā ar Konvencijas 35.panta 3(a). un 4.punktu.

AR ŠĀDU PAMATOJUMU TIESA VIENBALSĪGI

1. Atzīst sūdzību saistībā ar Konvencijas 10.pantu par pieņemamu izskatīšanai un pārējo iesnieguma daļu par nepieņemamu izskatīšanai;
2. *Nolemj* vienbalsīgi, ka Konvencijas 10.pants nav ticis pārkāpts.

Taisīts angļu valodā un paziņots rakstiski 2012.gada 9.februārī saskaņā ar Tiesas Reglamenta 77.punkta 2. un 3.daļu.

Claudia Westerdiek
Sekretāre

Dean Spielmann
Priekšsēdētājs

Saskaņā ar Konvencijas 45.panta 2.punktu un Tiesas Reglamenta 74.punkta 2.daļu, šim spriedumam ir pievienoti šādi atsevišķie viedokļi:

- (a) tiesneša *Spielmann* piekrītošais viedoklis, kam pievienojusies tiesnese *Nußberger*;
- (b) tiesneša *Zupančič* piekrītošais viedoklis;
- (c) tiesneses *Yudkivska* piekrītošais viedoklis, kam pievienojies tiesnesis *Villiger*.

D.S.
C.W.

TIESNEŠA *SPIELMANN* PIEKRĪTOŠAIS VIEDOKLIS, KAM
PIEVIENOJUSIES TIESNESE *NUSSBERGER*

1. Man ir jāatzīst, ka par Konvencijas 10.panta pārkāpuma nekonstatēšanu es balsoju ar ievērojamu svārstīšanos.

2. Kā mans kolēģis tiesnesis *András Sajó* norādīja savā atšķirīgajā viedoklī, kas pievienots spriedumam *Féret pret Beļģiju*:

“Izteikumu satura regulēšana un uz satura balstīti ierobežojumi pamatojas uz pieņemumu, ka noteikti izteikumi „ir pretrunā ar Konvencijas garu”. Bet “gars” nesniedz skaidrus standartus un var tikt izmantots ļaunprātīgi. Cilvēki, tai skaitā tiesneši, ir tendēti uzskatīt viedokļus, kuriem tie nepiekrīt, par acīmredzami nepieņemamiem un tādēļ esošiem ārpus aizsargāto izteikumu robežām. Tomēr tieši šeit, kur mēs saskaramies ar idejām, pret kurām jūtam riebumu vai kuras nicinām, mums ir jābūt uzmanīgiem savos spriedumos, jo mūsu personiskās pārlicības var ietekmēt mūsu viedokli par to, kas uzskatāms par patiesi bīstamu.”²

3. Sprieduma 54.rindkopā Tiesa izvērš tās pamatojumu soli pa solim, pirmo reizi piemērojot principus, kas attiecas uz izteikumiem, kas ir naidīgi pret noteiktām grupām, arī attiecībā pret homoseksuāļiem vērstajiem izteikumiem. Vispirms, pamatojums apstiprina Zviedrijas Augstākās tiesas viedokli, ka nolūks uzsākt diskusiju par objektivitātes trūkumu izglītībā Zviedrijas skolās ir uzskatāms par pieņemamu. Otrkārt, Tiesa arī atzīst, ka šie apgalvojumi neaicināja indivīdus uz naida noziegumiem. Treškārt, un, atsaucoties uz spriedumu lietā *Féret pret Beļģiju*,³ Tiesa vēlreiz atkārt, ka kūdīšana uz naidu var izpausties ne tikai kā aicinājums uz vardarbību vai citām noziedzīgām darbībām, un, ka tādi pret indivīdiem vērsti uzbrukumi, kā apvainojumi, izsmiešana vai atsevišķu sabiedrības grupu nomelnošana var būt pietiekami, lai dotu iemeslu valsts iestādēm cīnīties ar rasistisku naida runu, kas izpaudusies kā tiesību uz izteiksmes brīvību bezatbildīga izmantošana. Visbeidzot Tiesa paplašina tās secinājumus *Féret* lietā uz apvainojošiem izteikumiem, kas vērsti pret homoseksuāļiem.

4. Apskatāmās skrejlapas bez šaubām saturēja izteikumus, kas bija pilnībā nepieņemami. Tomēr, lai pielīdzinātu skrejlapu saturu naida runai mūsu judikatūras izpratnē, ir nepieciešams spēcīgs pamatojums. Pēc manām domām, šādas sasaistes izveidošana, atsaucoties tikai uz *Smith un Grady*⁴ precedentu (55.rindkopa *in fine*) ir nepietiekoša. Patiesi, apvainojošajiem apgalvojumiem būtu bijis jābūt precīzāk definētiem, paturot prātā, ka Konvencijas 17.panta iespaidā⁵ Konvencijas 10.pants neaizsargā “naida runu” šī jēdziena patiesajā

---

² *Féret pret Beļģiju*, iesniegums Nr.15615/07, 2009.gada 16.jūlija spriedums, tiesneša *András Sajó* atsevišķais nepiekrītošais viedoklis, kam pievienojušies tiesneši *Vladimiro Zagrebelsky* un *Nona Tsotsoria*.

³ *Féret pret Beļģiju*, iesniegums Nr.15615/07, 2009.gada 16.jūlija spriedums.

⁴ *Smith un Grady pret Apvienoto Karalisti*, iesniegumi Nr.33985/96 un 33986/96, ECHR 1999-VI.

⁵ „Nekas no Konvencijā minētā nevar tikt iztulkots kā jebkādas valsts, grupas vai personas jebkādas tiesības iesaistīties jebkurā darbībā vai veikt jebkuru darbību, kuras mērķis ir

izpratnē. Būtu bijis nepieciešams rūpīgs un padziļināts šo izteikumu mērķa izvērtējums. Kā jau norādīts, Augstākā tiesa uzskatīja mērķi (diskusijas uzsākšanu) par pieņemamu.⁶ Tomēr nacionālajām tiesām būtu bijis vispusīgāk jāizvērtē, vai aiz acīmredzamā mērķa bija slēpts nolūks pazemot, apvainot vai kūdīt uz naidu pret indivīdiem vai indivīdu grupu to dzimumorientācijas dēļ. Apskatāmajā lietā Augstākā tiesa, atzinusi, ka iesniedzēju darbībām bija likumīgs nolūks, proti, uzsākt diskusiju par sabiedriski svarīgu jautājumu, aprakstīja apstrīdētos apgalvojumus, ne bez pretrunām, kā “nevajadzīgi aizskarošus.” Tas attaisnoja iejaukšanos, atzīstot iesniedzēju tiesības paust savas idejas, tajā pašā laikā uzsverot, ka tiesības un brīvības nāk roku rokā ar pienākumiem, viens no kuriem ir “izvairīties, ciktāl tas ir iespējams no apgalvojumiem, kas ir prettiesiski aizskaroši attiecībā uz citiem un apdraud to tiesības” (sprieduma 57.rindkopa).

5. Tiek apgalvots, ka šis ir diezgan nenoteikts tests, kas man liekas nesavienojami ar mūsu Tiesas labi iedibināto judikatūru, sākot jau ar *Handyside*⁷ lietu, proti, ka „*Izteiksmes brīvība ir viens no būtiskākajiem [demokrātiskās] sabiedrības pamatiem; viens no pamata priekšnosacījumiem katra cilvēka izaugsmei un attīstībai. Saskaņā ar 10.panta 2.punktu tā attiecas ne tikai uz „informāciju” vai „idejām”, kas tiek uzņemtas labvēlīgi vai uzskatītas par nekaitīgām vai neitrālām, bet arī uz tām, kas apvairo, šokē vai satrauc valsti vai jebkuru citu sabiedrības daļu...*”⁸.

6. Tomēr es piekritu, lai gan diezgan negribīgi, konstatējumam, ka pārkāpums nav noticis, jo skrejlapas tika izplatītas skolā, kurā nemācījās neviens no iesniedzējiem un kuras telpām viņiem nebija brīva pieeja (56.rindkopa). Jāatzīst, ka saskaņā ar Zviedrijas likumiem “izplatīšanas vieta” nav uzskatāma par inkriminējošu apstākli, daļu no objektīvās puses (*actus reus*), nedz arī par atbildību pastiprinošu apstākli. Tomēr izplatīšanas faktiskajiem apstākļiem bija iespaids uz atvēlētās rīcības brīvības apjomu lietā, kurā, kā pareizi norādīts 58.rindkopā, uzliktie sodi nebija ne pārmērīgi, ne

---

likvidēt jebkuras no šeit minētajām tiesībām un brīvībām vai ierobežot tās lielākā mērā nekā tas noteikts šajā Konvencijā.”

⁶ Salīdzināt šo lietu ar *Alekseyev pret Krieviju* par geju tiesību gājienu Maskavā atkārtotu un nepamatotu aizliegumu (iesniegumi Nr.4916/07, 25924/08 un 14599/09, 2010.gada 21.oktobra spriedums), kur Tiesa secināja:

“86. ... Tiesas rīcībā nav zinātnisku pierādījumu vai socioloģisku datu, kas ļautu secināt, ka vienkārša homoseksualitātes pieminēšana, vai atklāta publiska diskusija par seksuālo minoritāšu sociālo statusu, negatīvā veidā varētu ietekmēt bērnus vai “mazākaizsargātus pieaugušos”. Tieši pretēji, tikai godīgas un atklātas diskusijas ceļā sabiedrība va pievērsties tādiem sarežģītiem jautājumiem, kādi tiek apskatīti šajā lietā. Šāda diskusija, kuru pamatotu akadēmiski pētījumi, uzlabotu sabiedrības saliedētību, nodrošinot to, ka tiktu uzklauti visu iesaistīto viedokļi pārstāvji, ieskaitot tieši ietekmētos indivīdus...” Šajā lietā valdība atsauca uz Starptautisko paktu par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām un Starptautisko paktu par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām, kas garantēja indivīdu reliģiskās un morālās pārliecības cieņu un aizsardzību, un tiesības audzināt savus bērnus saskaņā ar to.

⁷ *Handyside pret Apvienoto Karalisti*, 1976.gada 7.decembris, Series A no.24.

⁸ 49.rindkopa.

nesamērīgi. Kā uzsvērts 56.rindkopā, skrejlapas atradās skapīšos, kas piederēja jauniešiem, kuri bija iespaidojamā un jūtīgā vecumā, un kuriem nebija iespējas atteikties skrejlapas pieņemt. Atzīmējot, ka LGBT kopienas locekļiem visā Eiropā⁹ nākas saskarties ar dziļi iesakņotiem aizspriedumiem, naidīgumu un plaši izplatītu diskrimināciju, es arī gribētu šajā sakarā pieminēt Ministru komitejas 2009.gada 21.oktobrī apstiprināto Rezolūciju attiecībā uz kolektīvo iesniegumu Nr.45/2007, kurā pieminēts Eiropas Sociālo tiesību komitejas slēdziens, kas atzīst, ka homofobiskas dabas izteikumi veicina naidīguma atmosfēru un vardarbību pret seksuālajām minoritātēm. Attiecībā uz izglītības par seksuālo un reprodūktīvo veselību nodrošināšanu skolās, Eiropas Sociālo tiesību komiteja savā ziņojumā, kurā tā konstatēja Eiropas Sociālās Hartas 11.panta 2.punkta (nediskriminācijas klauzula) pārkāpumu, kritizēja vairākas rindkopas izglītojošajos materiālos, kurus bija nodrošinājusi valsts un kas apgalvoja, ka “... [m]ūsdienu ir kļuvis acīmredzams, ka homoseksuālas attiecības ir galvenais vaininieks seksuāli transmisīvo slimību paaugstinātā izplatībā (piemēram, ‘AIDS’), vai ‘Slimība [AIDS] ir izplatījies starp personu grupām, kas praktizē gadījuma rakstura sakarus, un bieži maina savus seksuālos partnerus. Šādi cilvēki ir homoseksuāli, kuriem ir seksuāli kontakti ar daudziem partneriem, narkomāni, kas kopīgi lieto inficētus narkotiku injicēšanas piederumus, un prostitūtas’.” Tika pareizi norādīts, ka “šie apgalvojumi stigmatizē homoseksuālus un ir balstīti uz negatīviem, sagrozītiem, nopelamiem un pazemojošiem stereotipiem par visu homoseksuālu seksuālo uzvedību.” (Rezolūcija CM/ResChS(2009)7, Kolektīvais iesniegums Nr. 45/2007, ko iesniedzis Starptautiskais Cilvēktiesību tiesiskās aizsardzības centrs (*INTERIGHTS*) pret Horvātiju). Vēl jo vairāk, Ministru Komitejas Rekomendācijā CM/Rec(2010)5 dalībvalstīm par pasākumiem pret diskrimināciju uz dzimumorientācijas vai dzimuma identitātes pamata (2010.gada 31.marts), tiek aicināts veikt konkrētas darbības, lai LGBT personām tiktu pilnībā nodrošinātas cilvēktiesības, atbilstoši Konvencijas 10.panta principiem,¹⁰ atzīstot, ka nediskriminējoša attieksme no valstu puses,

⁹ Arī, acīmredzot, Zviedrijā, kā uzsvērts sprieduma 19.rindkopā:

“Aģitācija pret homoseksuāliem kā grupu tika kriminalizēta ar likuma grozījumiem, kas stājās spēkā 2003.gada 1.janvārī. Saskaņā ar grozījuma izstrādes materiāliem, kuri ir atspoguļoti valdības likumprojektā 2001/02:59 (32.-33.lpp), homoseksuāli pieder pie neaizsargātas grupas pret kuru bieži tiek izdarīti noziedzīgi nodarījumi to dzimumorientācijas dēļ, kā arī nacionālsociālisti un citas rasistiskas grupas kā daļu no savas propagandas veic aģitāciju pret homoseksuāliem un homoseksualitāti. Likumprojekta izstrādes materiāli arī norādīja, ka pastāvēja pamatoti iemesli uzskatīt, ka homofobisko attieksmi, kas virkni uzbrucēju rosināja vērsties pret indivīdiem to dzimumorientācijas dēļ, bija radījis naidis, draudi un musinošā propaganda pret homoseksuāliem kā grupu, ko izplatīja lielākā daļa valstī esošo nacistisko un citu labējo ekstrēmistu grupu.”

¹⁰ “...6. Dalībvalstīm ir jāveic atbilstoši pasākumi, lai cīnītos pret visa veida izteikumiem, tostarp plašsaziņas līdzekļos un internetā, kurus pamatoti var saprast kā tādus, kas rada iespaidu, ka tiek izraisīts, izplatīts vai veicināts naidis vai citas diskriminācijas formas pret lesbietēm, gejiem, biseksuāliem un transpersonām. Ja vien šādi piemēri gadās, “naida runa” ir jāaizliedz un publiski jānoliedz. Vienlaicīgi ir jānodrošina, ka izmantotie līdzekļi un

kā arī, tur kur tas ir nepieciešams, valstu veikti pozitīvi pasākumi, kas vērsti uz aizsardzību no diskriminējošas attieksmes, tai skaitā nevalstiskajā sektorā, ir pamatelementi starptautiskajai sistēmai, kas aizsargā cilvēktiesības un pamatbrīvības.

7. Nedrīkst arī aizmirst, ka izglītības iestādēs notiekošās homofobiskas un transfobiskas vajāšanas realitāte varētu attaisnot izteiksmes brīvības ierobežojumus saskaņā ar Konvencijas 10.panta 2.daļu. Patiesi, saskaņā ar dalībvalstīs veiktajiem pētījumiem, kurus apstiprina vairāki valdību pētījumi, LGBT studenti cieš no vajāšanas gan no savu vienaudžu, gan pasniedzēju puses.¹¹

8. Pie šādiem apsvērumiem, esmu gandarīts, ka notiesāšana par skrejlapu, kas vērsta pret homoseksuālo kopienu, izplatīšanu skolās, nav pārkāpusi Konvencijas 10.pantu.

---

pasākumi ievēro vārda brīvības pamattiesības saskaņā ar Konvencijas 10. pantu un Tiesas noteikto tiesu praksi. (uzsvars pievienots)

¹¹ Skatīt neseno Cilvēktiesību komisāra Tomasa Hammarberga (Thomas Hammarberg) ziņojumu: Diskriminācija uz dzimumorientācijas un dzimumidentitātes pamata Eiropā (*Discrimination on grounds of sexual orientation and gender identity in Europe*), Strasbourg, Council of Europe, 2011, 114. un sekojošās lappuses ar izvērsto pētījuma materiālu.

TIESNEŠA BOŠTJAN M. ZUPANČIČ PIEKRĪTOŠAIS VIEDOKLIS

1. Ar zināmām bažām es balsoju par to, ka Konvencijas 10.panta pārkāpums nebija noticis. Es bez jebkādas kavēšanās piekristu šādam secinājumam lietā, ja spriedums pamatā tiktu balstīts uz tā 56.rindkopu. Tajā mēs uzsveram, ka ir jāņem vērā, “*ka skrejlapas tika atstātas skapīšos, kas piederēja jauniešiem, kuri bija iespaidojamā un jūtīgā vecumā, un kuriem nebija dota iespēja atteikties tās pieņemt. ... Vēl jo vairāk, skrejlapas tika izplatītas skolā, kuru neviens no iesniedzējiem neapmeklēja un kuras teritorijai viņiem nebija brīva pieeja.*”

2. Šajā sakarā izskatāmo lietu būtu pamatoti salīdzināt ar lietu *Snyder pret Phelps un citiem*, 562 U.S.____(2011), kuru pagājušā gadā izskatīja Savienoto Valstu Augstākā tiesa. *Snyder* lietas pamatā ir anti-homoseksuāla demonstrācija, kura bija daudz neiecietīgāka nekā apskatāmās lietas notikumi, kura norisinājās apmēram 300 metrus no baznīcas, kurā notika Snaidera (*Snyder*) kunga dēla, kaprāļa Metjū Snaidera (*Matthew Snyder*) bēres, kurš bija nogalināts Irākā, militārdienesta laikā. Šeit nav nepieciešams atkārtot aizskarošo plakātu saturu, kurus turēja Westburo Baptistu baznīcas draudzes locekļi, kuru paradums bija piketēt militārpersonu bērēs, nolūkā demonstrēt savu pārliecību, ka Dievs ienīst Savienotās Valstis par to iecietību pret homoseksualitāti, it īpaši Amerikas militārpersonu vidū.

3. Ir interesanti atzīmēt, ka Amerikas Augstākajai tiesai ir ļoti liberāla pieeja attiecībā uz pretrunīgu paziņojumu saturu. Strīdam par to, vai izteikumam ir nepiemērots vai pretrunīgs raksturs “... nav nozīmes jautājumā par to, vai lietas pamatā ir sabiedriski aktuāls jautājums”¹². Citiem vārdiem sakot, izteiksmes brīvību *Snyder* lietā – kas *a fortiori* bija ar deliktu tiesībām saistīts jautājums, nevis kriminālprocess – samērīguma apsvērumi nevarēja ietekmēt tiktāl, ciktāl apstrīdētie izteikumi varēja “*attiekties uz jebkuru politiski, sociāli vai citādi aktuālu kopienas jautājumu*”. “*Izteikumi par sabiedriski aktuāliem jautājumiem ir augstu Pirmā labojuma vērtību hierarhijā, un tiem pienākas īpaša aizsardzība*”.¹³

4. Vēl jo vairāk, Amerikas Augstākā tiesa ir noteikusi augstāku standartu šādās lietās piemērojamajiem likumiem, lai jautājums būtu skatāms no konstitucionalitātes viedokļa. Vispirms, tajā nedrīkst būt *saturiska* diskriminācija (tas ir, valsts nedrīkst aizliegt vai vajāt musinošus izteikumus tikai attiecībā uz *dažām* “nepopulārām” tēmām) un, otrkārt, ir jāizvairās no *viedokļa* diskriminācijas (tas ir, aizliegt vai vajāt musinošus izteikumus, kas izsaka vienu noteiktu skatupunktu uz apskatāmo jautājumu).¹⁴ Tādējādi, piemēram, likumdevējs var noteikt vispārēju aizliegumu attiecībā uz publiskiem rupjiem rasistiski nievājošiem izteikumiem, bet nevar, toties,

¹² Citāts no *Rankin pret McPherson*, 483 U.S. 378, 387, 5.-7.lpp.

¹³ Citāts no *Connick pret Myers*, 461 U.S. 138, 145 un 146.

¹⁴ *R.A.V. pret St.Paul*, 505 U.S. 377 (1992).

kriminalizēt to izmantošanu tikai un vienīgi ar rases jautājumiem saistītā sabiedriskā diskusijā, vai to lietošanu, lai paustu tikai rasistu puses viedokli. Interesanti ir atzīmēt, ka ja šis Amerikas dubultais tests tiktu piemērots apskatāmajā lietā, piemērojamais likums (Zviedrijas Kriminālkodeksa 16.nodaļas 8.pants) neizturētu pārbaudi nevienā no daļām, it īpaši otrajā: ja iesniedzēji savās skrejlapās būtu aizstāvējuši homoseksualitāti un iestātos pret “ļaujamiem homofobiem”, viņi, iespējams, netiktu notiesāti.

5. Mūsu lietā mēs atsaucāmies uz cita veida loģiku, tāpat kā to darīja Zviedrijas Augstākā tiesa, kas, cita starpā, (lai gan balsīm sadaloties trīs pret divām), uzskatīja, ka relatīvi nekaitīgais skrejlapu teksts bija pietiekams pamats *kriminālai* vajāšanai un eventuālai notiesāšanai un sodam.

6. Interesanti ir atzīmēt, ka izteikumi, kas musina uz nacionālo, rasu vai citu naidu, pirmo reizi tika kriminalizēti 1952.gadā, komunistiskās Dienvidslāvijas Kriminālkodeksā, un kopš tā laika tas ir pārņemts vairākās citās jurisdikcijās un kā piemērs citēts vadošajos Amerikas izdevumos par krimināltiesību judikatūru. No turienes attīstījās krimināltiesiski vajājamas naida runas jēdziens, kurā viena aizsargāta persona grupa rīkojās „nepamatoti aizskarot pret citām, tādējādi aizskarot pēdējo tiesības, un nekādā veidā neveicinot sabiedrisko diskusiju, kas varētu uzlabot savstarpējo izpratni”. Ja mēs salīdzinātu abas lietas, mēs varētu konstatēt, ka Amerikas pieeja izteiksmes brīvībai, kas izriet no Pirmā labojuma, ir, iespējams, neiejūtīga. No otras puses, mēs arī noteikti varētu secināt, ka augstāk minētais citāts no Zviedrijas Augstākās tiesas 2006.gada 6.jūlija sprieduma parāda pārmērīgu jūtīgumu sadursmē ar izteiksmes brīvības postulātiem.

7. Tā, pēc manām domām, ir kulturāli priekšnoteikta diskusija un nav nepieciešama situācijā, kurā pat Zviedrijas Augstākā tiesa tās slavenajā mācītāja sprediķa runas lietā (*NJA* 2005 805.lpp) attaisnoja tiesājamo, uzskatot, ka viņa notiesāšana būtu pretrunā ar Konvenciju.¹⁵

8. No salīdzinošo konstitucionālo tiesību viedokļa, zviedru mācītāja sprediķa lieta balstītos uz sagūstītās auditorijas efektu.¹⁶

9. Sagūstītā auditorija ir tāda, kas atrodas situācijā, no kuras tā nevar izbēgt un kurā tā tiek pakļauta informācijas plūsmai, kas ir aizskarosa dažiem no auditorijas locekļiem. Baznīcas auditorija šajā ziņā ir uzskatāma par sagūstītu, jo indivīds, kurš tiek mutiski aizskarts, nevar aizbēgt, savukārt skolas auditorijas gadījumā, skrejlapas tika izplatītas – kā mēs uzsveram 56.rindkopā – jauniešu skapīšos, kas noteikti ir izšķirošs apsvēruma. Baznīca pēc būtības ir publiska vieta, kas ir pieejama jebkuram. Skolas teritorija, no otras puses, ir vairāk aizsargāta un ir uzskatāma šajā ziņā par nepublisku vietu, kurā ir jāielaužās, lai varētu izplatīt jebkāda veida informāciju, kuru iepriekš nav atbalstījusi skolas vadība. Atgriežoties pie Savienoto Valstu Augstākās tiesas, tā ir secinājusi, ka “*neapšaubāmā brīvība propogandēt nepopulārus un pretrunīgus viedokļus skolās un klasēs ir jāsamēro ar sabiedrības*

¹⁵ Skatīt izvilkumu no Augstākās tiesas sprieduma 15.rindkopas *in fine*.

¹⁶ Šis jēdziens ir tālāk attīstīts *Rowan pret Post Office Dept.*, 397 U.S. 728, 736.-738.lpp, un *Frisby un Schulz* 487 U.S. 474, 484.-485.lpp.

kompensējošo ieinteresētību, lai studentiem tiktu iemācītas sabiedrībā pieņemamās uzvedības robežas."¹⁷

10. Atzīstams, ka augstskolu teritorijas pa lielam nevarētu būt uzskatāmas par sagūstītās auditorijas vidi tajā pašā nozīmē, kā mācītāja sprediķa lietā, tomēr tās noteikti ir uzskatāmas par aizsargātu vidi, kurā izplatīt informāciju drīkst tikai tie, kam tas ir atļauts. Šī ir galvenā atšķirība starp Zviedrijas Augstākās tiesas mācītāja sprediķa lietu un mūsu izskatīto lietu, un tāpēc es uzsveru, ka es pilnībā piekristu spriedumam, ja tas tiktu balstīts vienīgi (vai vismaz galvenokārt) uz sprieduma 56.rindkopā ietvertajiem apsvērumiem.

11. Mans pretrunīgi vērtējais piekrītošais viedoklis lietā *Von Hannover pret Vāciju* tiek bieži kritizēts, jo vienā no frāzēm ir pieminēta izteiksmes brīvības fetišizēšana amerikāņu ietekmē.¹⁸ Nesenie notikumi Apvienotajā Karalistē, kur tika atklāti nopietni pārkāpumi, ko bija izdarījis Mērdoka izdevums (*Murdoch press*), savā ziņā attaisno *Von Hannover* lietā pausto viedokli.

12. Neskatoties uz to, šajā lietā mēs šķietami ejam par tālu – pamatojoties uz samērīgumu un naida runas apsvērumiem – tiek ierobežota izteiksmes brīvība un tiek pārspīlēts teiktā būtiskums. Citiem vārdiem sakot, ja šie paši vārdi un frāzes tiktu izmantoti publiskos izdevumos, tādos, kā *Svenska Dagbladet*, tie, iespējams, netiktu uzskatīti par pamatu kriminālvajāšanai un notiesāšanai.

---

¹⁷ *Bethel School District pret Fraser*, 478 U.S. 675 (1986).

¹⁸ *Von Hannover pret Vāciju*, iesniegums Nr.59320/00, ECHR 2004-VI.

TIESNESES YUDKIVSKA PIEKRĪTOŠAIS VIEDOKLIS, KAM
PIEVIENOJIES TIESNESIS VILLIGER

1. Man nav grūtību piekrist secinājumam, ka Konvencijas 10.pants nav ticis pārkāpts.

2. Tomēr es nozēloju, ka Tiesa ir palaidusi garām iespēju „apkopot pieeju attiecībā uz naida runu” pret homoseksuāļiem, kā norādīts trešās puses apsvērumos. Turklāt ir ticis atzīts, ka „lai gan Tiesai vēl nav nācies saskarties ar šo aspektu, homofobiska naida runa arī ir ietverama tajā, ko varētu uzskatīt par „naida runas” veidu,¹⁹ ko neaizsargā Konvencijas 10.pants”.

3. Lai gan starptautiskajās tiesībās nepastāv vienošanās par naida runas definīciju, Eiropas Padomes Ministru komiteja savā Rekomendācijā Nr. R (97) 20 ir bijusi ļoti skaidra: ir jāsaprot, ka termins „naida runa” sevī „iekļauj visus izteiksmes veidus, kas izplata, uzkūda, veicina vai attaisno rasu naidu, ksenofobiju, antisemitismu vai citus naida veidus, balstītus uz neiecietību...”.

4. Šajā lietā iesniedzēji aprakstīja homoseksualitāti kā „deviantu seksuālu tieksmi” un apsūdzēja homoseksuāļus „morāli destruktīvā ietekmē uz sabiedrības pamatiem”, un uzskatīja par galveno iemeslu HIV un AIDS izplatībā. Pēc manām domām, šādas apsūdzības acīmredzami atbilst augstākminētajai definīcijai.

5. Tomēr 54.rindkopā vairākums apstiprina, ka apgalvojumi, kas „tieši aicina indivīdus uz naida rīcību” var tikt aprakstīti kā „nopietni un aizspriedumaini apgalvojumi”, nevis naida runa.

6. Šī pieeja līdzinās amerikāņu pieejai, kur naida runa ir aizsargāta līdz brīdim, kad tā draud izvērsties nenovēršamā vardarbībā. Tā ir ļoti augsta latiņa un daudzu labi zināmu politisku un vēsturisku iemeslu dēļ šodienas Eiropa nevar atļauties tādu greznību kā atzīt izteiksmes brīvību par pašu augstāko vērtību.

7. Acīmredzami, kā to Tiesa bieži ir uzsvērusi “izteiksmes brīvība ir viens no demokrātiskas sabiedrības pašiem būtiskākajiem pamatiem, un viens no pamatnosacījumiem tās attīstībai un katra indivīda pašpiepildījumam” (skatīt, citu avotu starpā, *Rekvényi pret Ungāriju* [Lielā Palāta], iesniegums Nr.25390/94, 42.rindkopa, ECHR 1999-III). Neskatoties uz to, Tiesa ir arī lēmusi, ka “izteiksmes brīvības ļaunprātīga izmantošana nav savienojama ar demokrātiju un cilvēktiesībām, un pārkāpj citu tiesības” (skatīt *Witzsch pret Vāciju*, iesniegums Nr.4785/03, 2005.gada 13.decembra lēmums).

8. Es neuzskatu, ka apgalvojumi par to, ka homoseksuāļi ir devianti un ir atbildīgi par HIV un AIDS izplatību, atbilst Konvencijas vērtībām. Ir smalka robežšķirtne starp mutisku apvainojumu un uzkūdišanu uz vardarbību, un šādas apsūdzības ir spējīgas izsaukt agresiju pret tiem. Lai gan vairākums 54.rindkopā uzsver iesniedzēju nodomu uzsākt „diskusiju par objektivitātes trūkumu zviedru skolās”, ir grūti uz šo skrejlapu tekstu raudzīties tikai kā uz diskusijas iniciatoru par sabiedriski svarīgu jautājumu; drīzāk ir redzams, ka

---

¹⁹ Skatīt, “Manual on Hate Speech” (2009), Anne Weber, Council of Europe Publishing.

iesniedzēji gribēja izplatīt savu viedokli starp pusaudžiem, kuri ir mazāk aizsargāti pret dažāda veida ietekmi.

9. Vairākums uzskatīja, ka iesniedzēju notiesāšana šajā lietā kalpoja likumīgam mērķim, proti, "citu cilvēku reputācijas un tiesību aizsardzībai". Faktiski, tādas lietas kā šī nebūtu jāapskata tikai no iesniedzēju izteiksmes brīvības un mērķa grupas tiesību uz tās reputācijas aizsardzību nolīdzsvarošanas uzdevuma viedokļa. Naida runa ir destruktīva demokrātiskai sabiedrībai kā tādai, jo „aizspriedumaini paziņojumi var iegūt zināmu uzticību, kas var rezultēties diskriminācijā un iespējams pat vardarbībā pret minoritāšu grupām”²⁰ un tādēļ tā nebūtu jāaizsargā.

10. Lietā *Norwood pret Apvienoto Karalisti*, lai gan, iespējams, nopietnākā kontekstā,²¹ Tiesa secināja, ka „vispārīgs, spēcīgs uzbrukums pret ... grupu, sasaistot šo grupu kopumā ar tādu smagu noziegumu kā terorisms, ir nesavienojams ar vērtībām, kuras pasludina un garantē Konvencija, proti, iecietība, sabiedriska miers un nediskriminācija” un tādējādi atrodas ārpus Konvencijas 10.panta aizsardzības. Arī šajā lietā visas grupas kopīgai sasaistei ar „21.gadsimta mēri” nevajadzēju sniegt Konvencijas 10.panta aizsardzību.

11. Mūsu traģiskā pieredze iepriekšējā gadsimtā parāda, ka rasistiski un ekstrēmistiski viedokļi var nodarīt daudz lietāku kaitējumu nekā izteiksmes brīvības ierobežojumi. Naida noziegumu statistika parāda, ka naida propaganda vienmēr nodara kaitējumu, vienalga vai tas ir tūlītējs vai potenciāls. Nav nepieciešams gaidīt līdz naida runa kļūst par reālu un neizbēgamu draudu demokrātiskai sabiedrībai.

12. Pēc izcilā ASV konstitucionālista Aleksandra Bikela (*Alexander Bickel*) teiktā: “... Šāda veida runa ir uzbrukums. Vēl vairāk, un tikpat būtiski, ir tas, ka tā var radīt klimatu, vidi, kurā kļūst iespējama rīcība un darbības, kuras iepriekš nav bijušas iespējamās ... Kad nekas nav neizsakāms, nekas nav nepaveicams.”²²

---

²⁰ Kanādas Augstākās tiesas spriedums lietā *R. pret Keegstra*, [1990] 3 S.C.R. 697.

²¹ *Norwood pret Apvienoto Karalisti* (lēmums), iesniegums Nr.23131/03, ECHR 2004-XI. Šajā lietā iesniedzējs tika notiesāts par plakāta ievietošanu savā logā, kurš atainoja fotogrāfiju ar liesmojošiem Dvīņu torņiem un tekstu “Islamu ārā no Brinātnijas – aizsargāsim britus”.

²² Aleksands M. Bikels (*Alexander M. Bickel*), *Domesticated Civil Disobedience: The First Amendment, from Sullivan to the Pentagon Papers*, *THE MORALITY OF CONSENT*, 72.-73.lpp, (1975).